Lidyalılar ve Dünyaları

The Lydians and Their World

Hazırlayan / Edited by:
Prof. Dr. Nicholas D. Cahill

T. C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

YKY
İSTANBUL

Lidya Dili ve Yazıtları

Lydian Language and Inscriptions

H. Craig Melchert

Lidya dili yüzden fazla yazıtta tespit edilmiştir, ama bunlardan en fazla 30 tanesi birkaç kelimeden fazlasını içerir ve makul ölçüde tamdır. Bazı sikke lejantları, grafiti ve MÖ 7. yüzyıl sonu-6. yüzyıl başına ait nesneler üzerindeki bir-iki yazıt vardır, fakat elimizdeki metinlerin büyük çoğunluğu MÖ 5 ve 4. yüzyıllara tarihlenmektedir. Yazıtların önemli bir kısmı Lidya başkenti Sardeis ya da çevresindendir, ama başka yerlerde dağınık örnekler bulmak mümkündür: Çobanisa (Hermos Vadisi), Kaistros Vadisi'ndeki bazı sit alanları (Falaka, Tire, Haliller), Manisa (Magnesia), Pergamon, Ephesos, Emre (Maeonia), Eğriköy (Aiolia), Aphrodisias (Karia), Smyrna hatta Yukarı Mısır'daki Silsilis'ten bir grafiti.

Lidya yazısı Yunan alfabesinin bir türünden adapte edilmiştir ve 26 işaretin hemen hepsinin (8 sesli, 18 sessiz) Yunancada doğrudan karşılığı vardır (Heubeck 1969: 399). Çoğu harf ya Yunanca karşılıkları ile aynı seslere ya da Yunancadaki harflerden türetilebilecek seslere sahiptir. Lykia dili gibi, Lidya dili de Yunancada olmayan sesler için birkaç Yunanca harf kullanılmaktadır. Örneğin *ã* ve *ẽ* gibi geniz ünlüleri için yunan sessiz harflerine başvurur. Biraz şaşırtıcı uygulama, "ś"nin bildiğimiz "/s/"yi temsil ederken "*s*" damak(sallaşmış) ıslıklı ünsüzün (Türkçedeki "ş") yerine geçmektedir. Lidya alfabesi ve harflerin temsil ettiği sesler için Melchert (2004) ve Gérard'a (2005) bakılabilir. Lidya dili düzenli şekilde sağdan sola yazılır, ama Arkaik Dönemde soldan sağa ve

Lydian is attested in just over a hundred inscriptions, but less than thirty of these consist of more than a few words and are reasonably complete. Some coin legends, graffiti, and one or two inscriptions on objects date from the late seventh or early sixth century, but the vast majority of extant texts date from the fifth and fourth centuries. Most inscriptions were found in the Lydian capital, Sardis, or its vicinity, but there have been scattered finds elsewhere: Çobanisa (Hermos valley), several sites in the Kaistros valley (Falaka, Tire, Haliller), Manisa (Magnesia), Pergamon, Ephesus, Emre (Maeonia), Eğriköy (Aeolis), Aphrodisias (Caria), Smyrna, and even a graffito in Silsilis in Upper Egypt.

The Lydian script is derived from a variant of the Greek alphabet, and nearly all of its 26 signs (8 vowels, 18 consonants) have direct counterparts in Greek (Heubeck 1969: 399). Most letters either indicate the same sounds as the respective letters in Greek or have values that are easily derivable from those seen in Greek. Like Lycian, Lydian also uses a few Greek letters for sounds it does not have for others not existing in Greek. For example, it uses Greek consonant letters for its nasalized vowels *ã* and *ẽ*. One slightly confusing practice: *ś* represents ordinary /s/, while *s* stands for a palatal(ized) sibilant (Turkish *ş*). For further details on the Lydian alphabet and the sounds they represent, see Melchert (2004) and Gérard (2005). Lydian is regularly written right to left, but in the

boustrophedon (birbirini izleyen soldan sağa ve sağdan sola satırlar) gibi örneklere rastlanmaktadır. Kelimeler genellikle boşluk ile ayrılmıştır. Yine Arkaik Dönemde boşluk bırakmaksızın yazılmış metinler ve sıkça kullanılan kelime ayırıcılarına rastlanır (Gusmani 1964).

Taş üzerindeki yazıtlar genellikle mezar yazıtlarıdır, ama birkaç kararname de görülmektedir. Örneğin, Gusmani'deki (1964) 24 numaralı metin, Mitradastas adlı bir rahip ile "tapınak baş yetkilisi" (*serlis srmlis*) arasındaki karşılıklı beyanatı içerir. Metinde her iki kişi de varlıklarını (belki de sonuçta tapınağa ait olduğu için) birbirlerine bırakmaktadır. Gusmani'deki 24 numaralı metin de Sardeis'liler ile *mλimna* adı verilen bir halk arasındaki karşılıklı düzenlemelerden bahseder, ancak detaylar halen anlaşılamamıştır. Mühürler ve diğer nesneler üzerindeki yazıtlar ya bunların sahiplerini (bir mühür üzerindeki *manel-im* "Ben Manes'e aidim" yazısı, Gusmani no. 56) belirtir ya da adak amaçlıdır: *titiś-in ẽmv tiśardv fabil ataλ kitwaλ* "Titis içimdekileri (?) Kitwa'nın (oğlu) Ata'ya verdi" (Sardeis'teki bir mezardaki pişmiş toprak vazo üzerindedir; Gusmani no. 30). Sardeis'te taş üzerindeki yazıtların bazıları ilginç şekilde nazım olarak karşımıza çıkar: Her satırın son hecesinde ("*a*" ya da "*o*") ünlü yinelemesi yapılmıştır ve şüphesiz bir çeşit vezin söz konusudur, ama sonuncusu üzerinde tartışma sürmektedir.

Lidya dilinin gramerinin temelleri iyi anlaşılabilmektedir, fakat sözlük bilgimiz çok kısıtlı ve belirsizdir; dolayısıyla bu durum metinlerin çevirisi için de geçerlidir. Elimizde sadece iki kısa Lidya-Yunanca çift dilli yazıtı ve iki de Lidya-Aramice yazıtı vardır, fakat sonucu gruptakilerden birinde Aramice metnin nerdeyse tamamı kayıptır ve diğerindeki Aramice metin kendine özgü sorunlara sahiptir. Halen kayda değer derecede uzun Lidya-Yunan çift dilli beklemekteyiz. Bu keşif yapılana değin Lidya dili ile ilgili bütün incelemeler geçici olarak kabul edilmek zorundadır. Şu ana dek bilinenlerin bir özet için bkz. Melchert (2004), fakat krş. Gérard (2005).

archaic period one finds also left to right and one example of boustrophedon (alternate lines left to right and right to left). Word divisions are usually marked by a space. Again in the archaic period one also finds examples of continuous writing without spaces and occasional use of word dividers (Gusmani 1964).

The inscriptions on stone are mostly funerary, but there are also several decrees. For example, the text numbered 24 in Gusmani (1964) represents a mutual declaration by a priest named Mitradastas and the "chief temple authority" (*serlis srmlis*) in which each apparently bequeaths to the other whatever property he has (perhaps because it was felt to belong ultimately to the temple). Text 22 in Gusmani similarly contains mutual arrangements of some kind between the Sardians and a group of people designated by the word *mλimna-*, but we do not yet understand any of the details. Inscriptions on seals and other objects either indicate the owner (*manel-im* 'I belong to Manes' on a seal, Gusmani number 56) or are dedicatory: *titiś-in ẽmv tiśardv fabil ataλ kitwaλ* 'Titis gave my contents(?) to Ata, (son) of Kitwa' (on a terracotta vase found in a Sardis tomb, Gusmani 30). Several of the inscriptions on stone from Sardis are, remarkably, apparently in verse, showing vowel assonance in the last syllable of each line (either *a* or *o*) and undoubtedly some kind of meter, although the nature of the latter remains much debated.

The basics of Lydian grammar are well understood, but knowledge of the lexicon remains very limited and tentative; hence, interpretation of the texts does as well. We have only two short Lydian-Greek bilingual texts and two Lydian-Aramaic ones, but in one of the latter nearly all the Aramaic text is missing, and in the other the Aramaic text raises problems of its own. We still await a Lydian-Greek bilingual of significant length. Pending its discovery, all analyses of Lydian must be regarded as provisional. For a summary of what is known, see Melchert (2004), but compare Gérard (2005).

Lidya dili bugün büyük Hint-Avrupa dil ailesinin Anadolu alt şubesine dâhildir. Bu yüzden en çok MÖ 2. binyıldaki Hititçe, Palaca ve çivi yazısı Luvice (Orta Anadolu'daki Hitit başkenti Hattuşa'dan gelen çivi yazılı tabletlerde görülür); MÖ 2. binyıl ve 1. binyılın başında Hiyeroglif Luvicesi (Anadolu ve Kuzey Suriye'deki yazıtlardan bilinmektedir); MÖ 1. binyıldaki Lykia, Karia, Pisidia ve Side dilleri (Küçük Asya'nın güneybatı ve güney kıyılarındaki yazıtlarda bulunmaktadır) ile yakın benzerlikler taşımaktadır. Lidyalılar ile Frigyalılar arasındaki önemli kültürel temasa rağmen Lidya dilinin yukarıdaki Anadolu dil ailesinden tamamen ayrı Hint-Avrupa dilini temsil eden Frig dili ile özel bir bağı yoktur.

Sıkça tekrarlanan aksi yöndeki iddialara karşın, birçok bilim adamı Anadolu'daki Hint-Avrupa dillerinin buraya dışarıdan geldiğini ileri süren köklü görüşü desteklemektedir. Hint-Avrupa dili konuşan prehistorik yerleşimciler Anadolu'ya kuzeyden gelerek MÖ 3. binyılın ikinci yarısından daha erken olmamak üzere, belki de 3. binyılın başlarında girmişlerdir. Bunların doğudan Kafkaslar üzerinden mi yoksa batıdan Balkanlardaki geçitlerden mi Anadolu'ya geldikleri sorusu belirsizliğini korumaktadır. Batıdan girişi destekleyen bazı görüşler vardır, ama bunlar kesinlik kazanmamıştır.

MÖ 2. binyılda Lidya öncesi halkların kuzeybatıda, Klasik Dönemin Bithynia'sında yaşadığına, Lidya'ya ancak daha sonra girdiklerine ve burada muhtemelen yönetici üst sınıf olarak Luvice konuşan bir halk ile karıştığına dair yaygın bir kanı vardır. Bazı bilim adamları bağımsız olarak Lydoi adının aslında Luviya (Lidya dilinde doğrulanmamış **lūda-*)'dan türediğini savunmaktadır. Bu varsayıma göre Lidya, Lidyalıların kendilerini tanımladıkları isim değildir (bu isim bilinmemektedir), fakat yeni yurtlarının asıl ismini yansıtmaktadır. Ne var ki, isim hakkındaki çözüm geçerli kabul edilse bile, nispeten geç bir dönemde meydana gelmiş güney yönündeki

Lydian is a member of what is now called the Anatolian sub-branch of the large Indo-European language family. It is thus most closely related to Hittite, Palaic, and Cuneiform Luvian of the second millennium BCE (attested in cuneiform documents from the Hittite capital Hattusha in central Anatolia), Hieroglyphic Luvian of the second and early-first millennia (from inscriptions found in Anatolia and northern Syria), and Lycian, Carian, Pisidian, and Sidetic of the first millennium (attested in inscriptions from the southwestern and southern coasts of Asia Minor). In spite of important cultural interaction between Lydians and Phrygians, the Lydian language has no special connections with Phrygian, which represents an Indo-European language entirely separate from the Anatolian family as defined above.

Against occasional claims to the contrary, most scholars maintain the long-held view that the Anatolian Indo-European languages are intrusive to Asia Minor. The prehistoric speakers entered from the north no later than the middle of, and possibly as early as the beginning of, the third millennium BCE. It remains indeterminate whether they followed an eastern route through the Caucasus or a western one across the straits from the Balkans. There are some arguments in favor of the western entry, but they cannot be viewed as decisive.

There is a widespread view that in the second millennium pre-Lydian speakers lived in the northwest, in the region of classical Bithynia, and that they entered the area of classical Lydia only later, mingling there with a Luvian-speaking population, possibly as a ruling elite. Several scholars have independently argued that the name Lydoi is in fact the Lydian outcome of the attested place name Luwiya (unattested Lydian **lūda-*). By this scenario, the name of the Lydians would not be their own self-designation (which is unknown), but would reflect their name for their new homeland. However, even if the explanation of the name is valid, it does not prove a relatively late southward movement. Evidence for classical Lydia (centering on the valley of the

hareketi açıklamamaktadır. Klasik Dönem Lidya'sının (Hermos Vadisi'ni merkez alan) Luvice konuşan bir bölge olduğuna dair kanıtlar zayıftır (bkz. Yakubovich 2008: 138-52. Genel görüşe kuvvetle karşı çıkmaktadır).

Dilbilimsel özellikler Lidya dilinin diğer Anadolu dillerinden görece olarak soyutlandığı görüşünü desteklememektedir, fakat bu yaklaşım Klasik Dönem Lidya'sının MÖ 2. binyıldaki coğrafi sınırlarıyla örtüştüğünü gerçeğini bir dereceye kadar kabul etmektedir (aynı şekilde, mesela Daskyleion'a doğru geç tarihli bir genişlemeyi de). Lidya dili diğer Batı Anadolu dilleriyle bazı yenilikleri paylaşmaktadır (aşağıya bakınız), fakat güneyindeki Luvi, Lykia ve Karia dillerinde oluşan güneydoğu dil grubundan farklıdır. Şu an için MÖ 2.binyılda Anadolu'nun batısındaki halklar ve diller hakkında bilinmeyen çok şey bulunduğundan Lidya öncesi dili konuşan halkların yurtlarını tespit edebilmek zorlaşmaktadır.

Lidya dili diğer Anadolu dilleriyle ortak bazı karakteristik ve belirleyici yenilikler barındırır. Birinci tekil şahıs zamiri "ben, bana"ya karşılık gelen *amu*'da Anadolu alt grubunda gördüğümüz ikinci hecedeki *–u* sesli harfi sistemine rastlanır: Hititçe *ammug* Hiyeroglif Luvicesi'ndeki */amu/ ēmu* gibi. Lidya dili aynı zamanda kapantılı ünlülerle ilgili Anadolu'ya özgü çeşitli değişimleri içermektedir. Kelime başındaki titreşimli kapantılar ötümsüzleştirilir: Lidya dilindeki *teśaśti* ile Latince'deki *dexter* "sağ (el) gibi. Kelime içindeki titreşimsiz kapantılar belli durumlarda sürekli ünsüzdür: Lidya dilinde *kaτared* "*korur*"da görülen üçüncü tekil şahıs fiil eki *–d* , Sanskritçe *–ti* ve Latince *-t* ekleri (Lidya dilinde ve Latincede orijinal son sesli kaybolmuştur) gibi. Lidya dili ayrıca diğer Anadolu dilleri gibi oldukça karmaşık cümle ön sesi çekimler, edatlar ve zamirler içermektedir: *fak=τ=ad* (*fak* çekimi + *-t-* edatı + dönüşlü zamir *-ś-* [birlikte τ olarak okunur] + "o" zamiri Manisa 1, No. 10'de). Çeşitli edatların arasındaki farklar anlaşılamamaktadır.

Hermos) as Luvian-speaking is sparse (see Yakubovich 2008: 138–52, who vigorously contests the majority viewpoint).

Linguistic features do support the idea that Lydian was relatively isolated from the other Anatolian languages, but only to a degree that is also compatible with its location in classical Lydia already in the second millennium (with, if necessary, assumption of some later *northward* movement to, for example, Daskyleion). Lydian does share some innovations with the other western Anatolian languages (see below), but was distinct from the southwestern dialect group of Luvian-Lycian-Carian that lay to its south. There are at present too many unknowns regarding peoples and languages of western Anatolia in the second millennium to decide on the location of the pre-Lydian speech community.

Lydian shares some crucial defining characteristic innovations with the other Anatolian languages. The first person pronoun 'I, me' is *amu*, with *u*-vocalism in the second syllable that is unique to the Anatolian sub-branch: Hittite *ammug*, Hieroglyphic Luvian /amu/, Lycian *amu/ēmu*. Lydian also shows various Anatolian changes involving the stop consonants. Word-initial voiced stops are devoiced: cf. Lydian *teśaśti-* vs. Latin *dexter* 'right(-hand).' Word-internal voiceless stops are under certain conditions voiced: cf., Lydian *kaτared* 'protects' with present third person singular verbal ending *-d* vs. Sanskrit ending *-ti* and Latin *-t* (in Lydian and Latin the original final vowel was eventually lost). Lydian also shows rather complex "chains" of sentence-initial conjunctions, particles, and pronouns, like the other Anatolian languages: *fak=τ=ad* (conjunction *fak* plus local particle *-t-* plus reflexive pronoun *-ś-* [spelled together as τ] plus pronoun 'it' in Manisa 1, No. 10). The precise nuances of the various particles are poorly understood.

As noted above, Lydian also shares particular features with the other western Anatolian languages: Luvian, Lycian, and Carian. The present first person singular verbal ending is *-u* **-wi* (e.g.,

Yukarıda değindiğimiz üzere Lidya dili Luvi, Lykia ve Karia dilleri gibi Batı Anadolu dilleriyle bazı ortak özellikler taşımaktadır. Birinci tekil şahısın fiil eki *–u*'dur **-wi* (örneğin, *kantoru* 'bahşediyorum/veriyorum'). Bu Luvice *–wi* ve Lykia dilindeki *–u* ile örtüşmektedir. Aynı zamanda bu dillerle "*i* değişimi" olarak bilenen bir başka niteliği paylaşmaktadır: bazı isim ve sıfatların sadece yalın ve –i halinde sonekten önce gövdeye *–i* getirilir. Dolayısıyla yalın ve tekil *śfardēt-i-s* iken çoğul –e halinde *śfardēt-av* (Sardeis'li) olur. Yine Luvice ve Lykia dilinde görüldüğü üzere, Lidya dilinde iyelik sadece ismin –in haliyle değil, fakat aynı zamanda isimden türetilmiş ve onun sayısını, cinsiyetini, halini alan bir sıfat ile de belirtilmektedir. Lidya dili bu amaçla için bir *–l* soneki kullanmaktadır: *es anlola atraśtal śakardal* "Bu anıt (ya da benzer bir kelime) Sakardas'ın (oğlu) Atrastas'ındır". Son olarak Lidya dili Luvice'den bilinen bir sözdizimsel bir özellik bulunur: Birinci ya da ikinci tekil şahıstaki ad tümcesi bir dönüşlü zamir almak zorundadır. Bir mühür üzerindeki yazıtta geçen *manelim* "Ben Manes'inim" (yani "ben Manes'e aitim"), **manel-mi* "Mane'nin" (sıfat) ve birinci tekil şahıs dönüşlü zamir almaktadır; isim fiil (-dir, İngilizce "am") yoktur.

Dili en yakın akrabalarından en azından görünürde ayıran bazı özgün karakteristikleri vardır. Anadolu dilleri arasında sadece Lidya dili *αλα-* (başka; Latince *alius*, Yunanca *állos* vb.) sıfatını korumuştur. Ayrıca "rahip" kelimesinin (*kawe-*) en yakın benzeri Avesta'daki *kauuā-* (prenslere verilen bir ünvan) ve Sanskritçede *kavi-* ("kâhin", "şair") şeklinde karşımıza çıkar. Prehistorik "yod" harfi uzatılabilen sessiz ötümlü harf olarak yazılan "d"ye dönüşmüştür. Böylece Lidya dilindeki *pid-* Luvice'deki *piya-* "ver"e dönüşmüştür. Anlayamadığımız şartlar altında prehistorik kapantı *p *f* olur: Yukarıda bahsedilen *fak(k)* bağı çivi yazısı Luvicedeki *pā* ile uyuşmaktadır. Belki de en ilginci, Lidya dilinde hem iç ses hem de sonses düşmesi ile vurgusuz seslilerin kaybolmasıdır. Bunun bazı örneklerine yukarıda değinilmiştir. Bazı durumlarda bu durum araya giren yeni sesliler tara-

kantoru 'I grant'). This matches the endings Luvian *-wi* and Lycian *-u*. Lydian also shares with those languages the peculiar feature known as "*i*-mutation" by which only the nominative and accusative of some nouns and adjectives add an *-i-* to the stem before the endings: thus, nominative singular *śfardēt-i-s*, but dative plural *śfardēt-av* 'Sardian'. Lydian, again like Luvian and Lycian, tends to mark possession not by the genitive case of a noun but by a derived adjective that then agrees with the noun in number, gender, and case. Lydian chooses for this purpose an *-l-* suffix: *es anlola atraśtal śakardal* 'This monument (or similar) (is) of Atrastas, (son) of Sakardas' in the beginning of Manisa 1 (No. 10). Finally, Lydian reflects a syntactic feature seen also in Luvian by which a "nominal sentence" in the first or second person must contain a reflexive pronoun: the inscription on a seal *manelim* means 'I (am) of Manes' (i.e., 'I belong to Manes'), reflecting **manel-mi* 'of Mane' (adjective) plus first person reflexive. There is no expressed verb 'am.'

Lydian also has some unique features that distinguish it from its closest relatives, at least superficially. Alone among the Anatolian languages, it preserves the adjective *αλα-* 'other' (cf., Latin *alius*, Greek *állos*, etc.). It has a word for 'priest' *kawe-* whose closest match is found in distant Avestan *kauuā-* (princely title) and Sanskrit *kavi-* 'seer, poet.'Prehistoric yod becomes a kind of voiced continuant spelled d: thus Lydian *pid-* matches Luvian *piya-* 'give'. Under conditions not yet understood, the prehistoric stop **p* becomes *f*: the conjunction *fa(k)* cited above matches Cuneiform Luvian *pā*. Perhaps most strikingly, Lydian undergoes massive deletion of unaccented vowels, both internally ("syncope") and word-finally ("apocope"). Several examples have already been seen above. In some cases this produces consonant sequences that are then broken up by newly inserted vowels: thus as per above, **manel-mi* **manelm manelim*. However, Lydian tolerates many consonant sequences that its relatives do not, some quite remarkable: note *kśpλtaλ* or *dctdid* (meanings unknown).

fından kesintiye uğrayan sessiz harf dizilişleri meydana getirmiştir. Dolayısıyla yukarıdaki örnekte **manel-mi *manelm manelim* olmaktadır. Ancak Lidya dili akraba dillerinde olmayan birçok sessiz harf dizilişine izin vermektedir. Bunlardan bazıları dikkat çekicidir: *kśplταλ* or *dctdid* (anlamı bilinmemektedir).

Kültürel ilişkileri yansıtan kısıtlı dilbilimsel kanıtlar mevcuttur. Haliller'de yeni bulunmuş bir yazıtta (No. 11) açıkça Pers dilinden alınmış *śatrapaś*, yani "satrap" kelimesi bulunmaktadır. Yunan şairi Ephesos'lu Hipponaks şüphesiz Lidya dilini biliyordu ve kullandığı σκαπερδεῦσα kelimesinin ("çalmak"), dolaylı olarak No. 10'de görülen Lidya dilindeki *kaprdokid*'den alındığı öne sürülmüştür (Oettinger 1995: 44-46). Buradaki metinde de *fak=τ=ad kaprdokid* "ve kendisi için çalar/yağmalar" anlamına gelir ve Hititçe'deki "sıçan"a benzer (krş. İngilizce *packrat* (başkalarının attıklarını toplayan kimse) ve Almanca *Maus*'tan ("fare") *mausen* ("çalmak")).

Kaynakça

Gérard, R. 2005. *Phonétique et morphologie de la langue lydienne.* Louvain-la-Neuve: Peeters.

Gusmani, R. 1964. *Lydisches Wörterbuch.* Heidelberg: Winter.

Heubeck, A. 1969. "Lydisch." Şurada *Handbuch der Orientalistik. I.2.1/2.2 (Altkleinasiatische Sprachen)*, ed. B. Spuler, 397–427. Leiden: Brill.

Melchert, H.C. 2004. "Lydian." Şurada *The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages*, ed. R. Woodard, 601–608.

Oettinger, N. 1995. "Anatolische Etymologien." *Historische Sprachforschung* 108: 39–49.

Yakubovich, I. 2008. "Sociolinguistics of the Luvian Language." (yayınlanmamış doktora tezi) University of Chicago.

There is also limited linguistic evidence for cultural contact. A newly found inscription from Haliller (No. 11) contains the title *śatrapaś* 'satrap', obviously a loanword from Persian. The Greek poet Hipponax of Ephesus clearly knew some Lydian, and it has been tentatively suggested (Oettinger 1995: 44–46) that his σκαπερδεῦσαι 'to steal' reflects indirectly Lydian *kaprdokid* in No. 10, whose context *fak=τ=ad kaprdokid* also points to a meaning 'and steals/plunders it for himself' and whose form resembles the Hittite word for 'rat' (compare 'packrat' and German *mausen* 'steal' from *Maus* 'mouse').

Bibliography

Gérard, R. 2005. *Phonétique et morphologie de la langue lydienne.* Louvain-la-Neuve: Peeters.

Gusmani, R. 1964. *Lydisches Wörterbuch.* Heidelberg: Winter.

Heubeck, A. 1969. "Lydisch." In *Handbuch der Orientalistik. I.2.1/2.2 (Altkleinasiatische Sprachen)*, edited by B. Spuler, 397–427. Leiden: Brill.

Melchert, H.C. 2004. "Lydian." In *The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages*, edited by R. Woodard, 601–608.

Oettinger, N. 1995. "Anatolische Etymologien." *Historische Sprachforschung* 108: 39–49.

Yakubovich, I. 2008. "Sociolinguistics of the Luvian Language." Ph.D. diss., University of Chicago.